

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----o0o-----

**BƯỚC ĐẦU TÌM HIỂU VỀ TRANG PHỤC CỔ TRUYỀN CÔ DÂU
NÙNG (NHÓM NÙNG DÍN) HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG,
TỈNH LÀO CAI**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ**

**SINH VIÊN THỰC HIỆN: LÙNG THỊ OANH
GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN:**

HÀ NỘI, 2011

MỤC LỤC

MỤC LỤC	1
PHẦN MỞ ĐẦU	4
CHƯƠNG 1	10
KHÁI QUÁT ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, KINH TẾ XÃ HỘI VÀ NGƯỜI NÙNG Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG, TỈNH LÀO CAI.....	10
1.1. Khái quát về đặc điểm địa lý tự nhiên, dân cư, kinh tế - văn hóa huyện Mường Khương	10
1.1.1. Đặc điểm địa lý tự nhiên.....	10
1.1.2. Đặc điểm về dân cư	12
1.1.3. Kinh tế	13
1.1.4. Văn hóa.....	15
1.2. Khái quát về người Nùng	16
1.2.1. Khái quát về người Nùng ở Việt Nam	16
1.2.2. Khái quát về người Nùng Dín ở huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai	19
CHƯƠNG 2	28
TRANG PHỤC CỔ TRUYỀN CÔ DÂU NÙNG (nhóm Nùng Dín) Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG, TỈNH LÀO CAI.....	28
2.1. Khái quát hân nhân của người Nùng Dín huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai.	28
2.2. Quan niệm về trang phục – trang phục cô dâu của người Nùng Dín.	31
2.3. Đặc điểm về trang phục cổ truyền cô dâu Nùng Dín.....	34
2.3.1. Y phục	34
2.3.2. Đặc điểm về đồ trang sức	51
2.4. Những nghi thức trong sử dụng trang phục cô dâu	55
2.5. Sự khác biệt trang phục cô dâu Nùng Dín với các nhóm Nùng khác.....	57
2.6. Sự biến đổi nhận thức về trang phục cổ truyền cô dâu Nùng Dín.....	64
CHƯƠNG 3	67
BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY NHỮNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRONG TRANG PHỤC CỔ TRUYỀN CÔ DÂU NÙNG (NHÓM NÙNG DÍN) Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG TỈNH LÀO CAI	67
3.1. Những giá trị văn hóa trong trang phục cổ truyền cô dâu Nùng Dín.	67
3.2. Những biện pháp bảo tồn phát huy giá trị văn hóa của trang phục cổ truyền cô dâu Nùng Dín	70
KẾT LUẬN	73

TÀI LIỆU THAM KHẢO 76

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài.

Dân tộc Nùng là một trong những dân tộc có số dân đông ở Việt Nam, sống ở các địa phương, tỉnh, thành phố với điều kiện địa lý tự nhiên khác nhau. Là dân tộc có nhiều nhóm địa phương như nhóm: Nùng Inh, Nùng Cháo, Nùng Dín, Nùng Lòì,... Đã tạo nên nét văn hóa đặc trưng riêng như tiếng nói, nếp sống, phong tục tập quán, trang phục. Những nét đặc trưng đó tạo nên “cái riêng” của từng nhóm Nùng ở từng vùng địa lý khác nhau.

Là một thành viên trong cộng đồng người Nùng Dín, nhóm Nùng có nhiều khác biệt nhất so với các nhóm Nùng khác như lối sống, ngôn ngữ, đặc điểm về nhà ở, trang phục,... đã tạo nên những giá trị văn hóa độc đáo mang nét mang nét đặc trưng riêng của nhóm Nùng này. Một trong những giá trị văn hóa đó là trang phục cổ truyền của cô dâu. Chính bởi vậy tôi đã chọn đề tài: “Bước đầu tìm hiểu về trang phục cổ truyền cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín) huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai”. Qua việc tìm hiểu bộ trang phục cổ truyền cô dâu góp phần giới thiệu và bảo tồn những giá trị văn hóa ẩn sâu trong trang phục của dân tộc mình.

Trong đời sống trang phục là một trong những yếu tố cơ bản bởi nó là nhu cầu không thể thiếu được trong sinh hoạt và lao động. Trang phục không chỉ có chức năng che đậy bảo vệ con người về mặt sinh học mà còn biểu hiện nếp sống tộc người, thể hiện trình độ thủ công truyền thống và quan điểm thẩm mỹ, ngoài ra nó còn là cơ sở nhận biết và giúp ta có thể phân biệt sự khác biệt giữa tộc người này với tộc người khác. Vì vậy có thể coi trang phục như một nguồn tư liệu quan trọng trong nghiên cứu dân tộc học.

Các dân tộc Việt Nam không kể các yếu tố khác, chỉ riêng trang phục tạo cho họ ý thức phân biệt dân tộc này với dân tộc khác, giữa nhóm này với nhóm khác. Cùng với ngôn ngữ, trang phục là dấu hiệu thông tin quan trọng thứ hai để chúng ta nhận biết một dân tộc.

Trang phục không chỉ mang ý nghĩa bảo vệ cơ thể và làm đẹp cho con người, mà trang phục còn mang dấu ấn xã hội. trang phục chỉ ra nguồn gốc và bản sắc văn hóa của dân tộc đó, cũng cơ sở là nguồn tư liệu để góp phần nghiên cứu trật tự xã hội của cộng đồng tộc người nào đó. Cho nên nghiên cứu trang phục của dân tộc để tìm ra những nét riêng, giá trị văn hóa ẩn chứa trong đó.

Trong những năm gần đây việc nghiên cứu trang phục dân tộc được chú ý và được coi là cách thức nghiên cứu tiếp cận dân tộc học theo chiều sâu. Việc nghiên cứu trang phục cổ truyền cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín) là sự đóng góp quan trọng trong việc bảo lưu những giá trị văn hóa truyền thống của người Nùng Dín. Nghiên cứu về trang phục còn là cơ sở khoa học cho nhiều ngành văn hóa, nghệ thuật,... để vận dụng, kế thừa tính dân tộc, giá trị văn hóa, quan điểm thẩm mỹ nhằm phục vụ cho việc xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc.

Quá trình hiện đại hóa và công nghiệp hóa của đất nước trong những năm gần đây một mặt làm cho đời sống kinh tế của các dân tộc ngày một cải thiện nhưng mặt trái của nó cũng đang là một vấn đề bức xúc đối với người làm công tác giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc. Thực tế cho thấy mấy chục năm gần đây nghề trồng dâu nuôi tằm của người Kinh, nghề dệt thổ cẩm của người Thái, nghề trồng lanh của người H'Mông ở nhiều nơi đã bị mai một, và nghề trồng bông dệt vải của người Nùng cũng ở vào tình trạng chung đó. Đặc biệt ở nhóm Nùng Dín nghề trồng bông dệt vải đã bị mất hẳn. Có một vấn đề đặt ra là: Không phải đủ mặc có nghĩa là có thật nhiều vải, nhiều kiểu dáng, giá thành thật rẻ để phục vụ đại bộ phận nhu cầu của người dân mà phải giải quyết vấn đề mặc này sao cho phù hợp với hàng loạt yêu cầu về kinh tế, xã hội, văn hóa và mối quan hệ giữa truyền thống và hiện tại. Điều này càng quan trọng hơn đối với trang phục của cô dâu trong ngày cưới.

2. Mục đích nghiên cứu

Góp phần tìm hiểu nữ phục trong hôn nhân của người Nùng Dín và những giá trị bản sắc văn hóa của cộng đồng được thể hiện qua trang phục,

qua đó góp phần vào việc bảo tồn giá trị văn hóa của nữ phục trong hôn nhân trước sự biến đổi của văn hóa Nùng trong bối cảnh hiện nay.

3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu của khóa luận này là nghiên cứu về trang phục cổ truyền của cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín)

- Khóa luận lấy trang phục trong hôn nhân của phụ nữ tại các Xã Mường Khương, xã Tung Chung Phố, xã Nấm Lư ở huyện Mường khương để nghiên cứu.

- Khóa luận nghiên cứu trang phục cô dâu trong đám cưới từ những năm nửa cuối thế kỉ 20 trở về trước và chỉ đi sâu nghiên cứu về đặc điểm trang phục cổ truyền của cô dâu mà thôi.

4. Lịch sử nghiên cứu của đề tài.

Lịch sử nghiên cứu về văn hóa vật chất của các dân tộc đang được các học giả, các nhà nghiên cứu quan tâm nhiều hơn dưới các góc độ lịch sử, văn hóa, khảo cổ, kinh tế, dân tộc học, mỹ thuật, kỹ thuật đã đề cập đến các Namội dung liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến trang phục. Các học giả đã nhận thấy vai trò của trang phục trong nghiên cứu lịch sử tộc người, điều đó được thể hiện trong một số công trình như: *Người Mường ở Hòa Bình* của Nguyễn Từ Chi. *Lịch sử Việt Nam* (tập một) của Phan Huy Lê, Trần Quốc Vượng, Hà Văn Tấn, Lương Ninh. *Các dân tộc ít người ở Việt Nam* của Viện Dân Tộc Học, hay những bài viết trên các tạp chí, Văn hóa dân gian, Nghiên cứu văn hóa nghệ thuật, Dân tộc học.

Thời gian gần đây đã có một số công trình nghiên cứu riêng về trang phục như: *Tìm hiểu trang phục Việt Nam* của Đàm Thị Tinh, *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam* của Ngô Đức Thịnh, *Hoa văn Thái* của Hoàng Lương, *Nghệ thuật trang phục Thái* của Lê Ngọc Thắng. Hay một số luận văn tốt nghiệp như: *Nét độc đáo trong trang phục truyền thống của người Thái Quỳ Châu Nghệ An* của Sâm Thị Hằng (kí hiệu N207/04), *Bước đầu tìm hiểu trang phục cổ truyền của người Dao Tiền ở huyện Chiêm Hóa tỉnh Tuyên*

Quang của Trương Thu Huyền (kí hiệu: B.557/97), *Tìm hiểu nghề dệt thổ cẩm truyền thống của người Mường ở huyện Mai Châu* của Đinh Thị Thủy (kí hiệu: T310/04), và một số luận án thạc sĩ như *Trang phục cổ truyền của nhóm Dao Đỏ, Dao Tiền ở huyện Chợ Đồn tỉnh Bắc Kạn* của Nông Quốc Tuấn (kí hiệu: TR106/97), *Trang phục cổ truyền của người Dao Tiền ở Ngân Sơn Bắc Kạn* của Nguyễn Thị Thúy (kí hiệu: TR106/03). Tất cả những khóa luận và luận án trên đều được lưu trữ tại thư viện (phòng đọc tự chọn) của trường Đại Học Văn Hóa Hà Nội.

Những cuốn viết về người Nùng cũng có một số công trình nghiên cứu nhắc đến trang phục như: Trong cuốn *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam* của PGS.TS Ngô Đức Thịnh (Tr104), cuốn *Văn hóa các dân tộc vùng Đông Bắc Việt Nam* của GS.TS Hoàng Nam (Tr88), cuốn *Một số phong tục, tập quán của người Nùng Dín ở thôn Tùng Lâu* của Vàng Thung Chúng (Tr55), *Tính thống nhất và tính địa phương của trang phục Nùng* của Nguyễn Tất Thắng (Tr52), *Nữ phục Nùng Dín ở Hà Tuyên* của Lê Ngọc Quyền (Tr55). Nhưng những công trình này mới chỉ đề cập đến những vấn đề chung nhất, chưa trình bày chi tiết hệ thống và đầy đủ về trang phục cổ truyền của Người Nùng đặc biệt là trang phục cổ truyền cô dâu nhóm Nùng Dín.

5. Phương pháp nghiên cứu.

Để tiến hành nghiên cứu đề tài này tôi đã tập hợp tài liệu từ các nguồn sau:

- Nguồn tư liệu điền dã dân tộc học trên địa bàn ba xã: Tung Chung Phó, Mường Khương, Năm Lư của huyện Mường Khương.
- Nguồn tài liệu từ những cuốn sách đã xuất bản, của các nhà nghiên cứu dân tộc học có liên quan đến trang phục nói chung và trang phục Nùng Dín nói riêng.
- Nguồn tài liệu từ các luận văn tốt nghiệp của sinh viên Đại học Văn Hóa Hà Nội.

- Đặc biệt nguồn hiện vật gốc, và tư liệu ảnh về trang phục còn giữ lại được trong một số gia đình, hay lưu giữ tại bảo tàng dân tộc học Việt Nam

- Mặc dù các nguồn tài liệu trên chưa thật đầy đủ giúp ta nhận biết một cách toàn diện về các khía cạnh biểu hiện trong trang phục cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín) song bước đầu nó cũng là nguồn tư liệu chân thực giúp tôi hoàn thành bài khóa luận này.

Về phương pháp nghiên cứu trước hết tôi quán triệt phương pháp luận của chủ nghĩa Mác-Lê Nin và tư tưởng Hồ Chí Minh và viết bài khóa luận này. Phương pháp điền dã dân tộc học được coi là điều kiện quan trọng nhất trong nghiên cứu bài khóa luận này. Bên cạnh đó tôi sử dụng các phương pháp nghiên cứu mô tả, phương pháp trao đổi phỏng vấn, phương pháp điều tra xã hội học theo cách nghiên cứu chọn điểm.

Từ những tài liệu điền dã và những thông tin thu thập được trong quá trình nghiên cứu tài liệu, với việc sử dụng phép biện chứng, duy vật lịch sử, lý luận văn hóa để liên kết sâu chuỗi các dữ liệu đó là từ điều kiện khí hậu của vùng mà trang phục của đồng bào nơi đây luôn được may dày. Hay từ những quan niệm riêng biệt về màu sắc trong những dịp hiếu hỷ mà hình thành nên những đặc trưng về màu sắc trong ngày cưới tạo nên những nét văn hóa riêng biệt được thể hiện ra bên ngoài của cộng đồng người Nùng Dín. Hay từ những tích truyện cổ dân gian cùng với địa vực cư trú mà hình thành nên những suy nghĩ về lịch sử người Nùng Dín đặc biệt là lịch sử cuộc đời người phụ nữ để từ đó ta thấy rõ được ý nghĩa của bộ trang sức, nó không chỉ là đồ để trang trí làm đẹp cho người đeo hay có giá trị cao về mặt kinh tế mà còn có ý nghĩa sâu đậm về mặt văn hóa ẩn sâu trong đó.

6. Bố cục của khóa luận.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và phần phụ lục thì bố cục của đề tài được chia làm ba chương.

Chương 1: Khái quát điều kiện tự nhiên, kinh tế xã hội và người Nùng Dín ở huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai.

Chương 2: Trang phục cổ truyền cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín) ở huyện Mường Khương, Tỉnh Lào Cai.

Chương 3: Phương pháp bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa trong trang phục cổ truyền cô dâu Nùng (nhóm Nùng Dín) ở huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Duệ Anh. *Lược khảo về trang phục truyền thống của dân tộc của các dân tộc ở Việt Nam*. Tạp chí Dân tộc học số 3/1991.
2. Vàng Thung Chúng. *Người Nùng Dín ở Lào Cai*. Tạp chí Dân tộc thời đại số 33 năm 2001.
3. Vàng Thung Chúng. *Phong tục tập quán của người Nùng Dín ở Tùng Lôu*. NXB Văn hóa Dân tộc. Hà Nội 2003.
4. Trương Chính, Đặng Đức Liêu. *Sổ tay văn hóa Việt Nam*. NXB Văn hóa Hà Nội 1978.
5. Bé Viết Đăng. *Các dân tộc Tày – Nùng ở Việt Nam*. Viện khoa học xã hội Việt Nam, Viện dân tộc học.
6. Nguyễn Khoa Điềm. *Gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc*. NXB Văn hóa dân tộc. H 1994.
7. Hoàng Nam. *Dân tộc Nùng ở Việt Nam*. NXB Văn hóa Dân tộc học năm 1997.
8. Lê Ngọc Quyên. *Nữ phục Nùng Dín ở Hà Tuyên*. Tạp chí dân tộc học số 3/1991
9. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam. *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*. NXB Văn hóa Dân tộc 1990
10. Lê Ngọc Thắng. *Nghệ thuật trang phục Thái*. NXB Văn hóa Dân tộc HN 1990.
11. Lê Ngọc Thắng. *Những giá trị có tính chất lịch sử trong trang phục cổ truyền Thái*. Tạp chí Dân tộc học, số 2/1991.
12. Đoàn Thị Tình. *Tìm hiểu trang phục Việt Nam*. NXB Văn hóa 1987.
13. Ngô Đức Thịnh. *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam*. NXB văn hóa dân tộc/ HN 1994.
14. Hoàng Thị Vượng. *Tập quán cưới xin cổ truyền của người Nùng Dín huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai*. Khóa luận tốt nghiệp

15. Báo cáo tổng hợp diện tích đất đai huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai năm 2010.
16. Báo cáo việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc huyện Mường Khương năm 2010.
17. Lịch sử Đảng bộ huyện Mường Khương tập 1 (1930 - 1954) XB năm 1990.
18. Lịch sử Đảng bộ huyện Mường Khương tập 2 (1954 - 1975) XB năm 1995.
19. Phong tục và tập quán dân tộc Nùng vùng Mường Khương (Lào Cai) Tài liệu sưu tầm ở viện TTKHXXH, lưu trữ tại bảo tàng Lào Cai.